

לא עוצרים בעליה

Category: שמות, תצוה

כדי להגיע למזבח, יש לעלות על מדרון משופע והתורה אף אוסרת על בניית מדרגות. כי בעלייה רוחנית אסור לעצור לרגע.

מדרגות לא נאות

לא אחת מדברים על "ההבטחה הגדולה" של הפוליטיקה במקום זה או אחר; מצביעים על מועמד פלוני שמירב הסיכויים על פי כל התחזיות שהוא אכן יהיה המנהיג הבא, ופתאום בבת-אחת הוא מתפוגג ונעלם כמעט כליל מעל-גבי המפה הפוליטית. אנשים תוהים איך קרה הדבר שהסקרים הצביעו על פלוני כעל מועמד בעל הסיכויים החזקים ביותר, והנה עכשיו הוא פשוט 'התאדה'.

בפרשת השבוע שלנו אנו ממשיכים לקרוא על בנין המשכן. אחד הדברים החשובים ביותר שהיו במשכן הוא כמובן המזבח. גובהו היה עשר אמות, שהם חמש מטר בערך, ועליו אומרת התורה כבר בסוף פרשת יתרו ציווי די 'מוזר': "ולא תעלה במעלות על מזבחי אשר לא תגלה ערותך עליו" אסור לעשות מדרגות למזבח, שכן יש בכך חוסר צניעות. במקום זה יש לבנות 'כבש' למזבח.

כולם מכירים את החוק שקובע שבכל בית ציבורי חובה לבנות כניסה מיוחדת שמיועדת לנכים ולמוגבלים על-מנת שיוכלו להיכנס לבניין באמצעות כיסא גלגלים. אולי ביקשה התורה להראות גם כאן דאגה וחמלה כלפי ציבור הנכים. אולם כאשר בודקים בהלכה (רמב"ם הל' ביהב"ח ב, י"ג) מגלים שהכבש היה באורך של ל"ב אמות שזה בערך 48 פיט. החוק בארה"ב קובע שבשביל גובה של 15 פיט צריך לעשות כבש באורך של 180 פיט ומזה אנו יכולים אס-כן להבין שהכבש של המזבח היה כבש מאוד תלול ובוודאי לא נעשה לשם נוחיותם של הנכים.

ואס-כן מדוע נאסר לבנות מדרגות? מה הצורך דווקא בכבש?

ובפרט שבתחילת הפרשה אנו קוראים על הדלקת המנורה שהייתה גבוהה בסך הכול ח"י טפחים שהם ארבע וחצי פיט, ולפני המנורה היו שלוש מדרגות והכהן היה עולה על המדרגות וכך מדליק את המנורה (ביהב"ח ג, י, י"א). ואס-כן נשאלת השאלה, אם אסור לבנות מדרגות למזבח מפני האיסור של "לא תגלה ערותך עליו", מדוע לא מצינו את הבעיה הזאת לגבי המנורה שמותרת במדרגות?

ויתרה מזו: כשלומדים על בנין בית המקדש שהיה בירושלים על הר הבית, אנו מגלים שהיו שם הרבה מדרגות (ביהב"ח ריש פ"ו). בקומה ראשונה היו 12 מדרגות ולקומה שניה 15 מדרגות. לאחר מכן היו עוד שלוש מדרגות ובסוף עוד 12 מדרגות. בסך הכול היו שם 42 מדרגות עד

ובנוסף לכך המדרגות הללו שימשו לדברים מאוד חשובים ומשמעותיים; המקהלה של הלויים שהייתה בת מאה ועשרים אנשים הייתה עומדת על ה-15 מדרגות הנזכרות, ושם הם היו משוררים את "שיר המעלות" שזהו השיר שהיו אומרים על "המעלות" [1] המדרגות של בית המקדש, ולכן ישנם ט"ו "שיר המעלות" בספר תהלים כנגד חמש-עשרה המדרגות הנ"ל.

ועוד מצאנו, שעל שלושת המדרגות שהיו למעלה מזה, היו הכוהנים עומדים ומברכים את העם בכל יום בברכת כהנים. הרי לנו שבבית המקדש היו מדרגות רבות ועשו בהן שימוש חשוב. ואם-כן מדוע כשמדובר בבניית מזבח שם פתאום אסור שיהיו מדרגות וחייבים לעלות דווקא על-גבי הכבש (ראה לקו"ש כ"א עמ' 119 ואילך ש"פ יתרו תשכ"ה).

להיזהר ממדרון חלקלק

ואולי ניתן לומר שישנם כמה הבדלים בין מדרגות לכבש; כאשר יש לאדם אפשרות לעלות במדרגות או על-גבי כבש [2] במה הוא יבחר כדי להגיע למקום חפצו? רוב האנשים שאני מכיר יבחרו להשתמש באמצעות המדרגות, כי זו דרך קצרה ומהירה יותר מאשר כשעולים על כבש שההליכה עליו יותר ארוכה ויותר קשה (ראה סנהדרין ז, ב).

אבל בנוסף לזה יש חילוק עיקרי וחשוב מאוד בין מדרגות לכבש. כאשר אדם עולה במדרגות והוא מתעייף באמצע הדרך, הוא יכול לעצור ולעמוד או לשבת על המדרגות ולנוח. אולם כאשר הוא עולה באמצעות הכבש, ובפרט בכבש תלול כמו זה שהיה במזבח, אי אפשר לעצור, לא לעמוד ולא לשבת, עליך להיות תמיד בתנועה של עליה כלפי מעלה, כי אם לא [3] אתה מתחיל מיד להתחלק למטה.

זאת ההוראה שאנו יכולים ללמוד מהכבש למזבח. באופן כללי מדרגות זה לא דבר פסול ולכן בבית המקדש היו, כאמור, מדרגות רבות, ואפילו במשכן היו שלשה מדרגות כדי "לעלות" נר תמיד. אבל כשזה מגיע למזבח שהוא מסמל את השיא בעבודת ה', כי זהו המקום שעליו מקריבים את הקורבנות [4] קרבן מלשון קירוב [5] זהו המקום שבו יש ליהודי קשר הכי קרוב עם הקב"ה [6] שם רצה הקב"ה שיהיה דווקא כבש, ללמדנו שכאשר מגיעים ועוסקים בעבודת ה' אי אפשר לעשות הפסקה באמצע, אסור לעצור אפילו לזמן קצר כדי לתפוס נשימה. ברגע שאתה עוצר אתה כבר מפסיד.

וזה בעצם מה שקורה עם מועמדים ומנהיגים שונים שאנו מכירים במערכות בחירות שונות. במקום לעשות קמפיין מאסיבי בכל מקום ובכל עת, הם בוחרים לקחת הפסקה. מה שקורה זה שבזמן שהוא לוקח הפסקה המועמדים אחרים רצים קדימה והוא מאחר את הרכבת [7]

לא לפספס הזדמנויות

מקרה כזה אירע כבר בעבר בעם היהודי לפני כמעט אלפיים שנה. היה זה בדור של חורבן בית המקדש השני, המנהיג אז היה רבי יוחנן בן זכאי, והיו לו חמשה תלמידים מובחרים כשהמובחר שבהם היה רבי אלעזר בן ערך. המשנה במסכת אבות מספרת שריב"ז היה מונה את שבחם של התלמידים והיה מסיים "אם יהיו כל חכמי ישראל בכף מאזניים² ואלעזר בן ערך בכף שניה מכריע את כולם" (אבות פ"ב, ט).

רואים מכאן ומעוד מקומות שרבי אלעזר בן ערך היה למעשה ההבטחה הגדולה של הדור הבא, כולם תלו בו תקוות שהוא יהיה המנהיג אחרי רבי יוחנן בן זכאי. על הפסוק "וכל אשר יעשה יצליח" אומר המדרש "שהכל צריכין לעצתו כגון ר' אלעזר בן ערך שהוא היה יועץ עצות ומתקיימות ומצליחות" (מדרש תהלים, א, י"ט).

ואז נפל דבר בישראל: בית המקדש נחרב, רבי יוחנן בן זכאי נפטר, וכל התלמידים עברו מירושלים ליבנה שהפכה אז למרכז היהדות אחרי החורבן. אולם לעומת כולם רבי אלעזר בן ערך "הלך אצל אשתו לאמאוס מקום מים יפים ונוה יפה" (קהלת רבה ז, ב) ³ הוא פנה והלך לחופשה אל מקום יפה משהו כמו פלורידה דאז⁴ הוא החליט לקחת הפסקה! ר' אלעזר סבר לתומו שהתלמידים ירוצו אחריו, אבל הם לא באו⁵ כאשר הוא רצה ללכת ליבנה ⁶ אשתו לא נתנה את הסכמתה לכך והוא שמע אפוא בקולה.

בסופו של דבר, הוא החליט לחזור ליבנה אבל כשהוא חזר היה זה כבר מאוחר מדי. ר' אלעזר בן ערך הפסיד את הרכבת; המקום התפתח יפה בלעדיו. רבי יהושע ורבי אליעזר הפכו למנהיגים והוא נשאר מאחור. הגמרא מספרת שכר' אלעזר בן ערך עמד לקרוא בתורה, הוא קרא במקום "החדש הזה לכם" ⁷ "החרש היה לבס", שזה בעצם ביטא את כל המצב שלו (שבת קמ"ז, ב). הכל התרחש בגלל שהוא ביקש לקחת הפסקה קלה מעבודתו וממנהיגותו.

ההוראה אם-כן היא פשוטה וברורה; בכל דבר שרוצים להצליח בו, ובפרט כאשר מדובר בעבודת ה', אסור לעצור. אסור לקחת הפסקה.